

Vandringsgräshoppor på gång

Den europeiska vandringsgräshoppan *Locusta migratoria* är en sydlig art som är mycket sällsynt gäst på våra breddgrader. Under eftersommaren 2010 nådde den speciellt östra Svealandskusten i ovanligt stor mängd.

— U L F G Ä R D E N F O R S

I Uppsala var det 27 grader varmt på kvällen den 13 augusti 2010. Den kraftiga värmen som förorsakat mängder av bränder i Ryssland hade lagt sig som en bubbla över östra Uppland. Dagen därpå gjorde jag en utflykt med familjen till Örsten som ligger en bit norr om Vaddö i Roslagens skärgård. När vi gick genom en öppen och torr hållmarksskog flög plötsligt ett par stora hopprätvingar upp. Jag antog att det var grön vårtbitare, men nyfikenheten fick mig ändå att titta närmare på en av dem som jag såg landa i en buske. Jag hann bara få en skymt innan den drog vidare men såg till min förvåning att det måste vara en gräshoppa och inte en vårtbitare.

Min fru hade sett var det andra exemplaret landade. Jag smög ditåt varpå den stora insekten flög upp med kraftfull flykt och landade i en rönn. Där kunde vi studera den ordentligt i våra handkikare och konstatera att det faktiskt var europeisk vandringsgräs-

hoppa *Locusta migratoria*: Uppskattningsvis 6–7 cm lång, antenner ca ¼ så långa som kroppen, kroppsform smalt jämbred, grundfärg grön (speciellt huvud och halssköld), vingar mörkprickiga, bakben måttligt långa och gröna med mörka knän. Dock ska genast påpekas att vandringsgräshoppa inte behöver vara grön utan även kan vara övervägande brun.

Vi fortsatte att leta runt i området med bland annat hög gräsvegetation av berggrör *Calamagrostis epigejos*. Vi skrämde upp ytterligare två, som dock åter landade på marken. Trots att vi noga noterade precis var de landade var de omöjliga att återfinna. Tydligt tryckte de extremt hårt när de kände sig trängda, och dessutom var de välkamouflerade.

Jag ringde en kollega som ”larmade ut” fyndet på fågelskådarnas mobiltelefonbaserade rapportsystem kallat BMS. Möjligen bidrog detta till att ett betydande antal observationer gjordes den följande tiden

En europeisk vandringsgräshoppa Locusta migratoria som sitter helt stilla på marken smälter in fantastiskt bra bland kvistar och vissnande grässtrån. Det vill till att man närmar sig försiktigt medan man letar. Om den flyger iväg kan den dra långt bort och bli svår att hitta igen.

*Foto: Hans Bister, Örsten, Uppland
15.8.2010.*

När en vandringsgräshoppa sitter såhär exponerat och mot mörk bakgrund är den lätt att se. Den kan vara grön och brun som på bilden, men den kan också sakna gröna inslag. Foto: Joakim Ekman, Örsten, Uppland 14.8.2010.

längs Upplands och Södermanlands kust (se karta och www.artportalen.se/bugs). Det visade sig också att det redan fanns observationer från Öland den 30 juli och från Sörmlandskusten den 5 augusti, den sistnämnda fotodokumenterad.

Den största mängden vandringsgräshoppor tycks ha nått Upplandskusten, med ca tio rapporter under perioden 14–16 augusti plus en den 22 augusti. Från perioden 26.8–1.9 finns fem rapporter från Sörm-

landskusten. Den 1 september sågs en på Gotska Sandön och den 8.9 en på ön Björn i norra Roslagen. Under perioden 22–25.9 sågs ytterligare exemplar i Uppland, Södermanland och i Gryts skärgård i Östergötland. Mönstret ger intryck av att det kan ha handlat om några olika svärmar som kommit in, kanske speglade varmluftsinflöden från öster eller sydost. Exemplet från Björn fastnade i ett s.k. slöjnat som Ulrik Lötberg och Jan Wärnbäck hade satt upp för

Vid en snabb titt skulle man kunna förväxla en vandringsgräshoppa med en grön vårtbitare. Tettigonia viridissima (till höger). Alla vårtbitare har dock mycket långa och tunna antenner (lika långa som kroppen eller längre), medan gräshoppor har kortare och tjockare antenner. Honor av vårtbitare (bilden) har dessutom ett långt ägglägningsrör som skjuter ut från bakkroppen, medan gräshopornas ägglägningsrör är mycket kort.

Foto: Lars G R Nilsson, Småland 24.7.2008

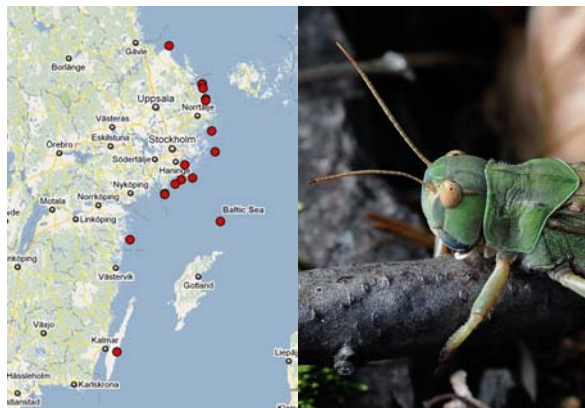

En ovanlig fångst i ett slöjtnät för fångst av fåglar som ska ringmärkas. Denna vandringsgräshoppa fastnade i ett nät på ön Björn 8.9.2010 vid norra Upplandskusten.
Foto: Ulrik Lötberg

att ringmärka fåglar (foto). Gräshoppan var i sanning en ovanlig fångst, men den släpptes levande utan ring om foten.

Locusta migratoria är bara en av uppemot ett dussin arter runt om i världen som kan uppträda i enorma, kringflygande svärmar och som kallas vandringsgräshoppor. Vandringsgräshopporna uppträder i två så kallade faser: en stationär som lever solitärt och en vandrande som lever aggregerat och kan bilda enorma kringflygande svärmar. Den sistnämnda formen, som utmärks av kraftig flygmuskulatur, utvecklas när populationstätheten överstigen en kritisk nivå. Trots det svenska namnet europeisk vandringsgräshoppa är arten utbredd över hela gamla världen, från Afrika och Östeuropa genom Asien till Australien och Nya Zeeland. Den är dock uppdelad i flera underarter, varav *Locusta migratoria migratoria* är den som förekommer i Östeuropa och Västa Asien, och vars vandrande form någon gång emellanåt når ända upp till Sverige. Den har påträffats, mestadels i enstaka exemplar, från Skåne till Ångermanland och Jämtland.

Fynden av vandringsgräshopporna i augusti 2010 uppmärksammades också i media, där man refererade till bibliska svärmar. Detta ledde både till telefonsamtal från personer som var oroliga över att få sina trädgårdar kalättna och till att ganska många skickade bilder på misstänkta gräshoppor, varav dock ingen föreställde vandringsgräshoppa. Flertalet var grön

De rapporterade fynden av vandringsgräshoppa under 2010 kommer från östra Sverige, framför allt från Upplands- och Sörmlandskusten.
Karta från Artportalen. Foto: Joakim Ekman.

vårtbitare *Tettigonia viridissima*, men det kom även ett par bilder på stor vårtbitare *Decticus verrucivorus* och en på slättergräshoppa *Chorthippus biguttulus*. Till undrande läsare kan jag ge lugnande besked: Även om det kanske var totalt tusentals vandringsgräshoppor som nådde landet var de såpass utspridda att det inte fanns någon risk för skadegörelse. Arten klarar heller inte att övervintra i vårt klimat. Även om den kan förväntas nå vårt land allt oftare med framtida allt varmare somrar kan vi alltså lugnt betrakta besöken av vandringsgräshoppa med enbart intresse och fascination.

Särskilt roligt var det att dessa exotiska gräshoppor dök upp just sommaren 2010, när Entomologiska föreningen i Stockholm och Naturhistoriska riksmuseet givit ut boken "Gräshoppor i Sverige". Genom att många observationer rapporterades på Artportalen kunde alla som ville dessutom via Internet kontinuerligt följa vandringsgräshoppans – och andra hopprättingars – uppträdande i landet. Kombinationen spektakulär art, lättillgänglig bestämningslitteratur och nästintill momentan exponering av observationerna på Internet gav skådandet av denna behändiga grupp en flygande start. ■

Ulf Gärdenfors

Professor, ArtDatabanken

E-post: ulf.gardenfors@artdata.slu.se